

bok recensioner

Recension av *Mellan ilska och hopp*

Annette Rosengren, Carlsson bokförlag 2003

Arbetet med boken *Mellan ilska och hopp* har tagit många år och Annette Rosengren har utifrån en etnografisk ansats fångat ett antal människoöden på de 300 sidorna. Intervjuerna med de hemlösa kvinnorna innehåller många enskilda berättelser men skildrar också vissa gemensamma nämnare och företeelser som förenar många av kvinnorna. Annette Rosengren har under längre tid haft nära kontakt och delvis levt nära många av de kvinnor som skildras. Bokens kapitel är ordnade efter olika tema – bl a orsaker till hemlöshet, marginalisering och utstötning, vräkningsprocessen, droganvändning, försörjning, kvinnornas förhållanden till män och deras relation till vården, socialtjänsten och andra samhällsinstitutioner. Dessa belyses såväl i relation till annan debatt och forskning som utifrån de enskilda kvinnornas berättelser, vilket gör boken till intressant läsning för många olika syften.

De kvinnor som skildras är i många avseenden dubbelt utsatta – både utslagna från samhället och beroende av männens goda vilja. De kvinnor som är mammor sörjer också förlusten av vården av sina barn, även om vissa senare kunnat återuppta kontakten med barnen. Många har erfarenhet av prostitution för sin försörjning och för att kunna

finansiera sina egna droger; de har förlorat sitt hem och är hänvisade till tillfälliga boenden på härbärgen, institutioner eller utomhus. Att bli vräkt är en avgörande händelse som också för de flesta innebär att förlora tillgången till sina personliga tillhörigheter och minnen.

Kvinnornas kontakter med socialtjänsten, vården och andra samhällsinstitutioner kännetecknas i stor utsträckning av misstro och att kvinnorna känt sig kränkta, felbehandlade och maktlösa. Många kvinnor väljer därför att inte fortsätta kontakten med socialtjänsten. Vissa undantag beskrivs dock, och betydelsen av den enskilde tjänstemannens sätt att agera gentemot kvinnan framgår tydligt ("soss har makten i våra liv").

Trots sina bistra erfarenheter och många kränkningar har kvinnorna bevarat sin integritet, sin stolthet och sina drömmar. Drömmen om ett eget hem, en dörr att stänga om sig är en sådan. Vissa av kvinnorna har haft tillfälliga boenden bl a i det tidigare industriområdet Lugnet vid Hammarby sjö, som nu ersatts av nybyggda lägenheter som ingen i denna grupp ens kan drömma om att få bo i. Även de enkla boenden de hade i Lugnet gjordes till hem och betydde mycket för kvinnorna.

Att inte ha ett hem medför också praktiska problem, t ex med hygien. De intervjuade kvinnorna beskriver svårigheterna med att inte kunna tvätta sig, särskilt vid menstruation, när de inte har tillgång till toalett. Bristen på ett eget hem och de svårigheter detta medför är också mycket centralt i kvinnornas berättelse – behovet av ett hem framgår som det viktigaste i kvinnornas liv, och som en nödvändig förutsättning för att ändra sina nuvarande levnadsmönster, t ex att sluta med droger. Detta står dock i hjärt kontrast till samhällets krav på drogfrihet och skötsamhet innan eget boende kan komma i fråga.

En annan svårighet i kontakten med socialtjänst och vård uppstår när ett missbrukande par vill ha samhällets hjälp med behandling – vårdorganisationen ser till individen mera än till paret. Detta påminner om de bekymmer som uppstår i äldrevård/äldreomsorg när den ena parten i ett äldre par får behov av omsorg och vård och den andra parten inte räknas med, även om parterna vill fortsätta att leva tillsammans.

Kvinnorna skildrar utifrån egna och andras erfarenheter hur beteendet påverkas av olika typer av droger. Alkohol och droger brukas av de flesta hemlösa – ”i längden orkar man inte leva som hemlös utan att droga sig”. De flesta av de intervjuade kvinnorna använder eller har använt amfetamin. De kallar sig ”pundare”. Den amfetaminpåverkade blir upprymd, forcerad, får ett ryckigt rörelsemönster, har mycket energi och kan vara vaken flera dygn i sträck. Pundaren går runt och rotar i containrar, samlar på sig prylar. Amfetamin uppfattas av kvinnorna som en mera social drog än heroin, som också är dyrare och dödligare än amfetamin. Alkohol används också av många, men vissa av kvinnorna tar dock inte droger alls.

Många av kvinnorna som skildras är omkring 40-45 år. Detta är en tid i livet när flera

mera aktivt vill skapa sig en annan tillvaro och känner sig mera motiverade att komma bort från droger. I Efterordet beskrivs också vad som hänt med vissa av kvinnorna över den tid Annette Rosengren känt dem.

Boken är spännande läsning, med ingående berättelser från många levnadsöden. Annette Rosengren har kommit kvinnorna mycket nära och fått stor insikt i deras tillvaro. Boken är i mångt och mycket skriven utifrån de intervjuade kvinnornas perspektiv, med stor känsla, förståelse och inlevelse. Annette Rosengren tar i boken klart och tydligt kvinnornas parti, men boken rymmer också mycket fakta kring andra förhållanden som ger en ytterligare dimension åt det som kvinnornas berättelser förmedlar. Boken kompletterar med ”kött och blod” de ofta torra och sifferspäckade rapporter vi som forskare annars producerar, också i beskrivningar av grupper med svåra levnadsförhållanden som de som Annette Rosengren skildrar. Boken kan varmt rekommenderas för läsning, kanske främst för de som i sitt arbete möter människor, men också till var och en som har intresse av en levande nutidsskildring av kvinnor i utsatta situationer.

Bo Burström
docent/universitetslektor
Socialmedicinska avdelningen
Karolinska institutet